

ОД ИСТОГ ПИСЦА

СИНТЕТИЧАРИ
ЧЕСТОСКОК

ИВАН ЗЛАТКОВИЋ

и ЖИВ

и МРТАВ

Copyright © 2020, Иван Златковић
Copyright © 2020 овог издања, ЛАГУНА

Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Оно од чеја највише сїрахујем јесте сїрах.
Монтењ

Нећеш се више ѡлашијати када ѡресїанеш да се надаш.
Хекатон

КИША

а)

Небо које вири

Иза леђа поднаредника Савића спушта се стрма калдрмисана улица до пијаце.

Отворио је *Време*, које лежи на столу као птица расклопљених крила. Новине постоје да плаше људе. А поднаредник Савић се не боји.

Страх је за варошке госпођице.

И за разбојнике.

Поднаредник Савић пије чај од камилице коју његова мајка сади у дворишту мале куће испод Рисоваче. Свог мужа је упознала у Београду на еснафској сајцијској забави. То је било пре рата с Бугарима. Савићев отац је умро од срдобоље исте године када је његов син постао жандар. Сајцијску радњу су продали неком Јеврејину. Госпођа Савић никуда није излазила без белог амрела, црвеног шешира и бисерних минђуша.

Ни у бакалницу.

То ју је подсећало на београдске балове.

Савић пије чај без шећера.

Зато што шећер квари зубе.

Отвара џепни сат, који је сваког поднева трубио *Марш на Дрину*. Чује кораке пред вратима канцеларије. Мери колико треба дежурном од часа када уђе у станицу с улице, попне се на спрат, па све док не стане пред двокрилна сива врата.

Три минута, као и увек. Затвара поклопац на часовнику и враћа га у џеп шајканих панталона.

Дежурни куца.

Као да удара гвозденим звекиром, а не прстом.

„Уђи.“

Пред њим је жандар којем шапка лежи на ушима.

„Поднаредниче, лепиња с кајмаком“, показа на њу очима које су скакутале по канцеларији.

„Стави ту поред новина.“

„Да новине врнем у кафану?“

„Може, Луковићу. И сврати до водника Кузбабића, ако му нешто треба.“

Савић не мора да гледа у сат, зна да Луковићу, званом Сеља, треба два минута до другог краја зграде.

Још пола минута пред вратима.

Укупно: два и по минута док не закуца.

Потом се више ништа не чује, јер Кузбабић никада не одговара.

Зато Луковић и пре трећег ударца улази. Водник Кузбабић седи за столом леђима окренут вратима. Онај ко је ушао зна да није добродошао.

Кузбабићеве очи су налик кишној земљи. Гледа у парче неба које вири кроз његов отворени прозор, јер то је једино што жели да види до краја службовања.

Поднаредник Савић ослушкује јер је време да патрола изађе из зграде. Жандар Мијовић пљује „драву“ из четвртастих уста и гаси је чизмом о жути олајисани под. Млади жандар Безубица вади огледалце, чешаљ и грабуља кроз кратку црну косу. Обојица затежу ревере и каишеве на блузи и крећу низ улицу, на чијем се доњем крају више не чују гласови сељака и пијачних продаваца.

* * *

Три месеца раније.

Поднаредник Савић јаше црног коња.

Иду: Луковић, Мијовић и млади жандар Безубица. Пушке су им у рукама. Он држи откочени пиштољ „браунинг“ с тамним кундаком.

Крећу се путем који је најмање личио на пут. Пролећне кише су направиле глид из којег је коњ једва извлачио копита. Блато је црно као да је ноћ. Јутро мирише на букову шуму.

Било је и сунца.

Савић зауставља коња и маше пиштољем: „Ти, Луковићу, напред. Мијовић, лево. Безубица иза оне јасике. Јасно?“

„Јасно.“

Луковић види на хиљаде жандарских чизама и боље него Савићев артиљеријски двоглед „роденсток“.

Једна прилика у даљини се креће, силази на пут из шуме. Још неко изађе одозго, али овај беше дебео

и нижи. Као да се ваља. Онај први је сада као дрвце шибице, иде крајем пута.

Луковић шапуће: „Ене их.“

„Сами?“

„Јес.“

„Немају коња?“

„Не.“

Поднаредник Савић подиже двоглед. Онај нижи кривуда. Као да је пијан.

„Држи руку у марами“, потврђује Луковић.

„Рањен?“

„Јес, поднаредниче.“

„Ти у онај шумарак. Одох да вежем коња за букву. Пусте их да приђу.“

„Да не гађам?“

„Само ако неко бежи натраг, ти удри! Јасно?“

„Јасно!“

Прође тачно три минута, према Савићевом часовнику, док се не чу први, а потом и други пуцањ. Види како доле на путу неко клечи. Пуца према дрвету, одакле још једном груну пушка. Није знао где је други хајдук, али чује како ломи грање кроз шуму горе према Корущцу. За њим неко виче.

То је жандар Мијовић, само он псује оца. Други жандари псују мајку.

Онај што бежи не проговара.

Савић крену ка ономе што је бауљао доле по златастом путу, јер се и сунце заглиби у блато. На четрдесет чизама пре Савића из шумарка искочи Безубица испалујући још један метак. Пушка „маузер“ и не задрхта. Лице му је румено као у дечака који јури за клисом.

Хајдук као да има само главу и труп.

Без ногу.

Појело их блато.

Безубица га кундаком удара у лице.

Чини се као да проговара челом, јер му се уста не виде од крви.

Само једну кркљаву реч: „Јебига!“

Лежи пред жандарима искежен, зарастао у чекиње, с очима боје трулог лишћа. Варнава, из Трешњевице, којег се само медведи нису плашили с ове стране Букуље. Хајдук којем млади жандар Безубица стаје чизмом на врат.

Који није личио на врат.

Насред пута.

Који није личио на пут.

Поднаредник Савић трчи ка шуми. Луковић се пење с десне стране.

„Где су?“, виче Савић.

„Ене, код Куратог камена.“

„Ко пуца?“

„Мијовић.“

„А Јоваш?“

„Јок. Само бежи.“

„Ајде ти, ја ћу лево. Јасно?“

„Јасно!“

Савић се пење уз корушачку стрмину. Луковић се дерња: „Бије!“

„Ко?“

„Јоваш!“

„Да нема бомбу?“

„Да га јебем! Не знам!“

„А сада?“

„Шта?“

„Ко пуца?“

„Саде Мијовић!“

Поднаредник Савић брише блато са чизме. Да се сјаји као огледало кад је буде ставио Јовашу на врат.

Чује се пушка и с десне стране. Тамо је Луковић, баш испод камена иза којег се Јоваш сакрио. Ту се увала завршава. Савић кроз грање види Мијовића. Укрутио се као цер на мразу. Не дише.

Савић и жандари ћуте.

И Јоваш ћути.

Савић и жандари још ћуте.

И Јоваш још ћути.

Чека да неко шушне, поломи гранчицу. Не зна колико их је, али ту су, испод њега. Чуо их је док су се довикивали. Мијовића је препознао јер је трчао за њим.

Испаде му и један реденик док је бежао. Доле пред увалом. Има још пет метака. Ко му први приђе, пуцаће му у стомак. Ако сви скоче одједном на камен, једног ће сигурно да убије.

Чекаће. И они чекају.

Крене ли да бежи, пробушиће му бубреге. Можда је с њима онај Безубица. Тај не маши.

Чека.

Као што и они чекају.

Утом Савић повика: „Предај се, Јоваше! Боље него да те убијемо!“

Јоваш стеже пушку „мосин“. Нож му се сам прибија уз руку.

Опет поднаредник Савић: „Јоваше, предај се! Варнава, ено, лежи доле у блату! Мртав!“

Јоваш жмури. Не чује пуцњаву доле на путу. Варнава се не би сам предао. Пре би их изуједао као курјак него да га живог вежу. Цури му зној из гаћа, иде низ ноге у опанке.

Као да се упишао.

Мисли: Савић и Мијовић су ту, не зна ко је с друге стране ако буде скочио тамо да бежи. Нешто се помера оданде. Да му је сад бомба, она војничка, Варнавина! Разбацао би их по Корушцу као зечје папке. Ухвате ли га живог, може одмах да им да главу да је баце у Савићеву зобницу.

„Предај се, Јоваше, нећеш побећи! Овде немаш јатке! Само шума! И ми!“

Јоваш наслони браду на пушчану цев. Била је још топла. Сваког часа ће да крену. Опколиће га. Најмање их је тројица. Можда и један више. И да запуца, могу да дотрче и да га кундацима утуку.

Помисли да пуца себи у главу.

Није га страх од смрти, ни од Савићевих жандара, иако су на педесет опанака од њега. Ту испод камена. Он одавно и није жив, остало му је само да се живота боји.

И пуцао би да га не раздражише поново звукови са свих страна шуме. Чује много чизама. Све му се десетиња у глави. А онда виде Савића како га с леве стране оптрчава и прилази му с леђа. Хтеде да се преврне и запуца, али га нечији кундак обори на стомак.

Ишчекује метак у леђа, али се ипак окрете и придиже на колена. Над њим стајаше Мијовић, као цео Корушац, с пушком упереном у његово грло.

Јоваш се насмеја јер је из Мијовићевих уста штрчала „драва“, као да је запаљени луч држао међу зубима.

Мијовић устукну, те се овај изви у страну и припуца. Метак одлете далеко од жандара и заби се у један граб.

„Једем ти оца у дупе крваво!“ Мијовић га удари пушчаном цеви по челу.

Њему тмуша покуља у главу.

Крену шума да витла.

Тутњи.

„На ти!“ заурла још један жандар, који га погоди кундаком у груди. Јоваш испусти пушку, завуче руку под гуњ да потегне нож, али му прсти остадоше унутра.

Клекну.

Над њим је са шапком на ушима стајао Луковић, чије су се очи раскрылиле по Корушцу.

Више ништа није видео.

Ни црну чизму која му се пење на врат.

Жандармеријски поднаредник Савић, у извештају који је проследио у Крагујевац истражном судији Хаџи-Мишковићу, навео је да је озлоглашени хајдук Јоваш, пореклом из села Бање, ухваћен у Срезу орашачком, на месту званом Курати камен, тачно у десет и четрдесет пет минута.

А онда је прецртао: Курати.

Потом

и: камен.

δ)

Један црни, а други бели брк

На зиду Кузбадићеве канцеларије, сивом као миш, висиле су разјапљене, безубе, црне чељусти. Биле су то фотографије хајдука који се смеју пред стрељање. Кузбадић је знао њихова имена, прочитао је све записнике са саслушања и суђења, познавао је сведоке, судије, апсанције.

Као да игра табљић на зиду. Као штихови и слике, јер је међу њима било бивших жандара, жена, црквењака.

Имао је и једног цокера. Луду са шајкачом, челом као кундак од пушке. С једним црним, а другим белим брком.

Тај се највише смејао.

Њега је Кузбадић пет пута хапсио и никада није био сигуран да ли је то он.

Он га је подсећао на родна Кремна.

На ледену Ћетињу.

Први слева беше неки коврцави, који је три пута побегао пред потером. Онда овај, с накривљеном шубаром, којег метак није ни огребао. Седам жандара је пуцало из пушака.

И он пиштољем.

Па ова с кратком косом, без мириса. Њу кер није могао да нађуши. Један мршави и ситни, с рошавим лицем, који је подигао са себе два дебела жандара и скочио у провалију.

Само је прст поломио.

Или овај у гаћама, о којем је полицијски вештак причао да без главе трчи Шарганом.

Завија као вук.

А овај последњи је с омчом око врата. Једна му је рука била сасушена и крива, а другом је пуцао боље него стрељачки вод.

Смеју се они на том зиду једним оком, јагодицом, брком, кроз трепавице, угарак косе да уплаше своје убице.

Смеју се јер хоће да скрију страх.

Смеју се страху, а не смрти.

Смрт није смешна.

Смеју се себи, јер хоће да се ругају.

Не ругају се смрти.

У том часу виде само себе, јер под земљом нема смеха.

И зато је њихово лице као рака која зјапи за њима.

Кузбадић је веровао да разбојници не умиру. Немогуће је убити некога ко се пред смрт смеје.

Жандари се боје хајдука и када их стрељају. Један се био упишао. Када је запуцао, видео је све оне које је побио. Били су ту. Један крај другог.

У чакширама, памуклији, кошуљи, опанцима.

И сви су имали исто лице.

Његово.

Кузбадић је био дете када му је деда казао да су његову мајку отели хајдуци. Одвели је са собом на Митровац. И да је он хајдучки копиљак. Нашли су га у штали умотаног у њену кошуљу.

Кузбабић није ишао у ратове, бар је тако мислио. И не памти их. Само жене и кукавице памте ратове. Он је имао свој.

Пошера

Каплар Кузбабић је у потерама убио: 14 хајдука.

Пушком „маузер“: 6.

Пиштољем: 3.

Камом: 2.

1: задавио рукама.

1: смрскао главу каменом.

1: згазио коњем.

Каплар Кузбабић је убијао из освете. Из мржње. Из страха. Због стида.

Из жеље да свет учини бољим.

Зато јер не може да не убија.

Тада је каплар Кузбабић постао водник Кузбабић. И почео је да пије. Као да убија. Румену и љуту ракију, која гори као прангија.

Схватио је да се добро не плаши зла, нити зло до-
брог. Никада ниси само на једној страни.

Водник Кузбабић је полицијски посао препустио под-
нареднику Савићу. Као да је тај млади човек угљених
очију њему био надређени. Зато што се у његовој гла-
ви светови не муте и не мочварају, што у њој постоје
магична једноставност и ред.

Зато што

Савић

никога

није убио.